

Brosch, A. (2016). Edukacja medialna dzieci w wieku wczesnoszkolnym w aspekcie publikowania i udostępniania treści w Internecie. W: M. Karasová, M. Uhrinová (red.). *Analyza, Súčasného Stav, Problematiky Realizácie Mediálnej Výchovy. V primárnom vzdelávaní v kontexte výskumov mediálneho pôsobenia na správanie žiaka* (s. 18–28). Ružomberok: Wyd. VERBUM – Vydavateľstvo KU. ISBN 978-80-561-0370-8.

Edukacja medialna dzieci w wieku wczesnoszkolnym w aspekcie publikowania i udostępniania treści w Internecie

Media education of early school-age children in the terms of publishing and sharing content on the Internet

Anna Brosch

Abstract

As the Internet permeates every aspect of the society, it is also becoming an essential element of today's children's lives. An increasing number of children are now using the Internet and they are starting at a younger age, using a variety of devices and spending more time online. While it can bring considerable benefits for their education and development, it also exposes them to online risks for example through disseminating their personal data without understanding the potential long-term privacy consequences. In addition, the parents are increasingly violate their children's privacy by sharing photos, videos and private information of them online. This causes a growing discussion over children's privacy in today's technological world. It should be mentioned that the right to protect privacy is guaranteed by international, European and Polish laws. Therefore this article attempts to initiate a discussion on this timely issue and focusses and as well focuses on the need for media education in relation to the current core curriculum.

Abstrakt

Odkąd Internet przeniknął niemal każdy wymiar współczesnego społeczeństwa, stał się niewątpliwie również ważnym elementem życia dzisiejszych dzieci. Obecnie coraz więcej dzieci i w coraz młodszym wieku korzysta z Internetu przy użyciu różnorodnych urządzeń, jak również spędza w Internecie coraz więcej czasu. Choć z jednej strony może to przynieść znaczne korzyści w zakresie ich edukacji i rozwoju, lecz z drugiej strony naraża je na niebezpieczeństwa związane z uczestnictwem w sieci, na przykład poprzez bezrefleksyjne rozpowszechnianie swoich danych osobowych, bez zrozumienia potencjalnych długoterminowych konsekwencji naruszania własnej prywatności. Na uwagę zasługuje również fakt, iż to sami rodzice coraz częściej naruszają prywatność swoich dzieci poprzez publikację zdjęć, filmów i prywatnych informacji w Internecie. Powoduje to rosnącą dyskusję w zakresie ochrony prywatności dzieci w świecie nowych technologii. W tym kontekście należy podkreślić, iż prawo do ochrony prywatności jest gwarantowane przez międzynarodowe, europejskie i polskie przepisy prawne. W związku z tym celem niniejszego artykułu jest zainicjowanie dyskusji w kwestii ochrony prywatności dzieci w Internecie i jednocześnie ukazanie potrzeby podjęcia szerokiej edukacji medialnej w odniesieniu do założeń zawartych w aktualnej podstawie programowej.

Keywords / Słowa kluczowe

children, media education, online privacy, the Internet / dzieci,
edukacja medialna, internet, prywatność w sieci

Wprowadzenie

Dynamiczny rozwój technologii na przestrzeni ostatnich lat, a wraz z nim powstanie nowych mediów, wygenerował fundamentalne zmiany na różnych polach działalności człowieka – tak jednostkowych, jak i społecznych, zmieniając całkowicie podejście do otaczającej rzeczywistości. Jak zauważył Lev Manovich nowe media różnią się od swoich poprzedników przejściem od komunikowania masowego w kierunku komunikowania sieciowego, fragmentaryzacją i dalszym zacieraniem się instytucji medialnej, a także osłabieniem kontroli społecznej.⁹⁸ Jednocześnie sprzyja poszerzeniu zakresu wolności słowa na świecie, dając możliwość wypowiedzi tym, którzy wcześniej pozbawieni byli takiej sposobności⁹⁹. Wśród specyficznych cech nowych mediów na uwagę przede wszystkim zasługuje możliwość dostępu indywidualnych użytkowników, będących jednocześnie nadawcami, jak i odbiorcami komunikatu, interaktywność i otwartość, a także wszechobecność oraz niedookreśloność przestrzenna.¹⁰⁰ Można zatem stwierdzić, iż to właśnie możliwości nowych mediów w zakresie kreowania i udostępniania informacji, decydują o kształcie społeczeństwa informacyjnego.

Krokiem milowym w zakresie komunikacji interpersonalnej stały się niewątpliwie możliwości Internetu, który obecnie stanowi nie tylko powszechnie dostępne źródło niezliczonych informacji, ale jednocześnie jest miejscem przestrzeni publicznej, umożliwiając „rozpowszechnianie i wymianę przekazów tekstowych i audiowizualnych między ludźmi w skali globalnej”.¹⁰¹ W związku z tym Internet okazał się idealnym miejscem interakcji międzyludzkich, dzięki któremu użytkownicy „czują swoją przynależność do wielkiej międzynarodowej społeczności, która nie jest już jednym masowym audytorium, ani publicznością, lecz zmienną konfiguracją wielkiej liczby różnorodnych grup zainteresowań”.¹⁰²

Nie bez znaczenia jest również fakt wzrastającej popularności Internetu jako medium komunikacyjnego oraz sukcesywnego obniżania się wieku użytkowników. Z raportu

98 MANOVICH, L.: Język nowych mediów. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2006. s. 119-120.

99 JUSZCZYK, S.: Internet. Współczesne medium komunikacji społecznej. W: *Edukacja i Dialog*. 2011, nr 5-6, s. 42-46.

100 MCQUAIL, D.: Teoria komunikowania masowego. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2007, s. 57.

101 MROZOWSKI, M.: Media masowe. Władza, rozrywka i biznes. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR. 2001, s. 84.

102 MROZOWSKI, M.: Media masowe. Władza, rozrywka i biznes. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR. 2001, s. 85

EU Kids Online¹⁰³ wynika, iż w Polsce w roku 2005 było 62% użytkowników Internetu poniżej 17 roku życia, podczas gdy w roku 2008 odsetek ten wzrósł do 89%, plasując tym samym Polskę na 6. pozycji wśród 28 krajów Europy biorących udział w badaniu. Badania przeprowadzone trzy lata później pokazują, iż dzieci rozpoczynają swoją przygodę z Internetem w coraz młodszym wieku. W Polsce przeciętny wiek pierwszego logowania do sieci wynosi 9 lat. Wzrasta również intensywność korzystania z Internetu wśród dzieci, gdyż aż 74% czyni to codziennie, a 98% loguje się przynajmniej raz w tygodniu.¹⁰⁴

Z badań przeprowadzonych przez PBI¹⁰⁵ w 2014 roku wynika natomiast, iż odsetek internautów powyżej 15 roku życia wynosi blisko 90%. Szczegółowa analiza pokazuje jednak, iż dzieci w wieku 7-9 stanowią 2%, a starsze dzieci w wieku 10-14 lat – 9% wszystkich internautów. Jednocześnie badania pokazują, iż zaledwie połowa dzieci w wieku 7-12 lat nie korzysta z sieci codziennie¹⁰⁶. Najpopularniejszą kategorią tematyczną wśród dzieci w wieku 7-12 lat są społeczności, na co wskazało 86,6% respondentów (1 580 619 użytkowników – real users). Mimo iż serwisy społecznościowe ustaliły dolną granicę wieku użytkowników na 13 lat¹⁰⁷, odsetek dzieci do 12 roku życia jest niemal równy odsetkowi dorosłych z nich korzystających i wynosi 78%.¹⁰⁸ Przedstawione dane wskazują zatem, iż dzieci i młodzież stanowią nie tylko zdecydowaną większość użytkowników Internetu w Polsce, ale także korzystają z Sieci coraz częściej i intensywniej.

103 HASEBRINK, U. – LIVINGSTONE, S. – HADDON, L. – ÖLAFSSON, K.: Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online. LSE, London: EU Kids Online. Second edition. [online]. 2009. [cit. 2015-10-09]. Dostępne na: <http://eprints.lse.ac.uk/24368/1/D3.2_Report-Cross_national_comparisons-2nd-edition.pdf>.

104 KIRWIL, L.: Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo - część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9-16 lat i ich rodziców. Warszawa: SWPS – EU Kids Online - PL. 2011. [cit. 2015-10-11] Dostępne na: <<http://eprints.lse.ac.uk/46445/1/PolandReportPolish.pdf>>.

105 POLSKIE BADANIA INTERNETU (PBI) – firma badawcza utworzona przez czołowych wydawców internetowych w Polsce, oraz właścicieli największych krajowych witryn internetowych: Agora SA, GG Network S.A, Interia.pl Sp. z o.o., Murator S.A., Onet.pl SA, Polskapresse Sp. z o.o., Redefine Sp. z o.o., Ringier Axel Springer Polska Sp. z o.o. oraz Wirtualna Polska SA, w celu stworzenia standardu badań Internetu w Polsce.

106 GARAPICH, A.: Dzieci w sieci – kim są, czym się interesują, gdzie zagląдают? Kraków: Polskie Badania Internetu. 2014. [cit. 2015-10-15]. Dostępne na: <http://pbi.org.pl/wystapienia/2014-09-26%20Zagrozenia%20w%20sieci_dzieci.pdf>.

107 REGULAMINU SERWISU FACEBOOK. Punkt 4.5 „Zabronione jest korzystanie z Facebooka przez osoby poniżej 13. roku życia”. [cit. 2015-10-16]. Dostępne na: <<https://www.facebook.com/legal/terms>>.

108 GARAPICH, A.: Dzieci w sieci – kim są, czym się interesują, gdzie zagląдают? Kraków: Polskie Badania Internetu. 2014. [cit. 2015-10-15]. Dostępne na: <http://pbi.org.pl/wystapienia/2014-09-26%20Zagrozenia%20w%20sieci_dzieci.pdf>.

Ochrona prywatności versus digitalny ekshibicionizm

W społeczeństwie informacyjnym, w którym jednym z najbardziej pożądaných towarów handlowych stały się wszelkie dane, w tym osobowe, zachowanie i utrzymanie prywatności wydaje się niezwykle trudne.

O prywatności jako gwarantowanym prawie każdego człowieka zaczęto dyskutować pod koniec XIX wieku, kiedy Samuel D. Warren i Louis D. Brandeis zdefiniowali owo prawo jako możliwość „bycia zostawionym samemu sobie”¹⁰⁹, co pozwala zajmować się swoim życiem bez przeszkód, kontroli i komentarzy.¹¹⁰ W dobie obecnej pojęcie prywatności rozumiane jest nieco inaczej i oznacza osobistą prywatność informacyjną, wyrażającą się brakiem możliwości udostępniania, wykorzystania i przetwarzania danych osobowych bez zgody ich właściciela.¹¹¹

W kontekście rozważań na temat komunikacji sieciowej kwestia prywatności w szczególności związana jest z mediami społecznymi, a przede wszystkim z blogami, serwisami wymiany treści i portalami społecznościowymi, które korzystając z internetowych i mobilnych technologii przekształciły komunikację w interaktywny dialog, diametralnie zmieniając sposób tej komunikacji, a także sposób organizacji społeczności oraz indywidualnych użytkowników.¹¹² Przy czym dialog ten jest nierozzerwalnie związany z brakiem pełnej kontroli nad jego przebiegiem, gdyż może brać w nim udział każdy użytkownik Sieci, bez względu na jego poglądy, wiedzę, czy też status społeczny. Zasadniczym aspektem komunikacji internetowej jest bowiem brak fizycznej obecności w Sieci, a co za tym idzie możliwość anonimowego uczestnictwa w interakcji. W wyniku przełamania bariery dystansu społecznego anonimowość w Internecie generuje swoistą strategię komunikacyjną, dzięki czemu daje użytkownikom złudne poczucie niezależności i bezpieczeństwa, pozwalające na otwartość poglądów oraz przekraczanie norm językowych i kulturowych. Stąd bezimiennosc internetowych kontaktów skutkuje większą otwartością użytkowników, którzy często zdają się nie mieć problemów z ujawnianiem nawet bardzo intymnych szczegółów na temat własnego życia.¹¹³ Zjawisko to, zwane internetowym efektem odhamowania, polega

109 WARREN, S. D. – BRANDEIS, L.D.: The Right to Privacy. W: *Harvard Law Review*, 1890, nr 4(5), s. 193-220.

110 BEN-ZE'EV, A.: Miłość w sieci. Internet i emocje. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2005. s. 115.

111 Art. 23. Ust. 1. USTAWY z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, tekst jednolity: Dz. U. 2014 r. poz. 1182.

112 MAZUREK, G.: Fundamenty budowania wirtualnych społeczności, W: *Modern Marketing*, 2003, nr 4, s. 28, ISSN: [e]1689-314X; [p]1507-3955

113 ROSSON, M. B.: I get by with a little help from my cyber-friends: Sharing stories of good and bad times on the Web. W: *Journal of Computer-Mediated Communication*, 1999, nr 4. [cit. 2015-10-15]. Dostępne na: <<http://www.ascusc.org/jcmc/vol4/issue4/rosson.html>>. DOI: 10.1111/j.1083-6101.1999.tb00102.x

na braku odczuwania hamulców etycznych, charakterystycznych dla kontaktów bezpośrednich.¹¹⁴ Jednocześnie, chociaż użytkownicy zdają sobie sprawę z tego, iż anonimowość w Internecie jest raczej umowna i każda ich aktywność może być łatwo śledzona i rejestrowana, paradoksalnie, nadal czują się niewidoczni w swoich działaniach.¹¹⁵ Dlatego też użytkownicy mediów społecznych najczęściej z własnego wyboru rezygnują ze swojej prywatności, bądź też ich prywatność jest naruszana przez innych internautów. Niepokojącym jest natomiast fakt, iż problem ten dotyka coraz młodszych użytkowników.

Poziom ryzykownych zachowań dzieci w obszarze ujawniania prywatnych informacji w Internecie badacze zazwyczaj próbują oszacować przede wszystkim na podstawie deklaracji młodych ludzi dotyczących udzielania *online* swoich danych osobowych, zdjęć i filmów oraz zawierania znajomości przez Internet, a także kontynuowania ich w realnym świecie.

W badaniach amerykańskich prowadzonych w 2012 roku wśród młodzieży w wieku 12-17 lat, aż 91% użytkowników deklaruje zamieszczenie swojego zdjęcia na portalu społecznościowym, a równie powszechne jest udostępnianie swojego imienia i nazwiska. Badana młodzież chętnie udostępnia także swój adres e-mail (53%) oraz numer telefonu (20%).¹¹⁶

Podobną skalę zachowań pokazują polskie badania wśród młodych użytkowników Internetu w obszarze ujawniania swoich danych personalnych. Z raportu opracowanego przez Biuro Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (GIODO) wynika, iż 77,93% badanych uczniów w wieku 11 – 16 lat podało swoje nazwisko na portalach społecznościowych. Badani uczniowie również często udostępnili swój adres mailowy, datę urodzenia lub swoje zdjęcie lub film video.¹¹⁷

Dane te wskazują na wysoki poziom otwartości wśród młodych internautów, którą coraz częściej określa się digitalnym ekshibicjonizmem. Zjawisko to może mieć różne źródła – od chęci pochwalenia czy znalezienia nowych znajomych, aż po zdoby-

114 Por.: JOINSON, A. N.: *Understanding the Psychology of Internet behavior. Virtual words, real lives.* Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003.

115 Por.: JACOBSON, D.: *Impression Formation in Cyberspace: Online Expectations and Offline Experiences in Text-Based Virtual Communities.* W: *Journal of Computer-Mediated Communication*, 1999, nr 5 (1). [cit. 2015-10-19]. Dostępne na: <<http://www.ascusc.org/jcmc/vol5/issue1/jacobson.html>>; MCKENNA, K. Y. A. – GREEN, A. S. – GLEASON, M. J.: *Relationship formation on the Internet: What's the big attraction?* W: *Journal of Social Issues*, 2002, nr 58, s. 9-32.

116 MADDEN, M. – LENHART, A. – CORTESI, S., GASSER, U. – DUGGAN, M. – SMITH, A. – BEATON, M.: *Teens, Social Media, and Privacy.* 2013. [cit. 2015-10-19]. Dostępne na: <http://www.pewinternet.org/files/2013/05/PIP_TeensSocialMediaandPrivacy_PDF.pdf>.

117 BIURO GENERALNEGO INSPEKTORA OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH (GIODO): *Postrzeganie zagadnień związanych z ochroną danych i prywatności przez dzieci i młodzież. Raport z badań*, 2010. [cit. 2015-10-18]. Dostępne na: <<https://panoptykon.org/files/raport-koncowy-z-badan-giodo.pdf>>.

cie popularności. Należy jednak w tym miejscu zwrócić uwagę na trwałość informacji publikowanych w sieci. Znaczące jest, że „nie koncentrujemy się zwykle na trwałości naszych postów, klipów, które zamieszczamy w YouTube, czy profili na Facebooku i MySpace. Zapominamy, że użytkownicy Internetu mogą wszelkie tego typu treści czytać i oglądać długo po tym, kiedy zamieścimy je w Internecie.”¹¹⁸

Jak natomiast wynika ze wspomnianego raportu aż 54,59% badanych uczniów była przekonana, że ich dane osobowe są dobrze chronione w Internecie. Zaufanie do dobrej ochrony danych osobowych w Internecie spada jednak wraz z wiekiem, gdyż przekonanie, że dane osobowe są dobrze chronione w Internecie posiadało odpowiednio 58,05% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 51,58% uczniów w wieku 15-16 lat.¹¹⁹ W tym kontekście warto zastanowić się nad bezpieczeństwem danych udostępnianych w Internecie, tym bardziej, że jak pokazują badania EU Kids Online, w grupie korzystających z serwisów społecznościowych polskich dzieci w wieku 11–16 lat, zaledwie 61% deklaruje umiejętność zmiany ustawień prywatności na swoim profilu, jak np. ograniczenia widoczności swoich postów dla osób spoza listy znajomych lub nawet wybranych znajomych.¹²⁰ Jest to o tyle niepokojące, że w przypadku profili publicznych zamieszczane informacje są ogólnie dostępne, w wyniku czego najmłodszy internauci mogą być narażeni na działania osób o złych intencjach. Można wyróżnić kilka aspektów dotyczących bezpieczeństwa internetowej komunikacji. Jednym z istotnych zagrożeń jest niewątpliwie bezprawne wykorzystywanie przejętych danych i w efekcie wyrządzenie szkody majątkowej lub osobistej w postaci np. utraty reputacji.

W tym miejscu należy podkreślić, iż nie tylko dzieci rezygnują w Internecie z własnej prywatności, lecz często sami rodzice naruszają prywatność własnych dzieci. Powszechność telefonów komórkowych wyposażonych w aparaty fotograficzne i kamery, daje niemal nieograniczone możliwości dokumentowania każdej chwili codziennego życia. Z możliwości tych często korzystają rodzice uwieczniając swoje dzieci na niezliczonych zdjęciach i filmach, by następnie opublikować je w sieci. Badania prowadzone w 2010 r. przez AVG Technologie¹²¹, wykazały, iż 81% dzieci poniżej drugiego

118 LEVINSON, P.: Nowe nowe media. Kraków: Wydawnictwo WAM. 2010, s. 205.

119 BIURO GENERALNEGO INSPEKTORA OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH (GIODO): Postrzeganie zagadnień związanych z ochroną danych i prywatności przez dzieci i młodzież. Raport z badań, 2010. [cit. 2015-10-18]. Dostępne na: <<https://panoptykon.org/files/raport-koncowy-z-badan-giodo.pdf>>.

120 KIRWIL, L.: Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo - część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9-16 lat i ich rodziców. Warszawa: SWPS – EU Kids Online - PL. 2011. [cit. 2015-10-11] Dostępne na: <<http://eprints.lse.ac.uk/46445/1/PolandReportPolish.pdf>>.

121 AVG Technologies – firma specjalizująca się w dziedzinie zabezpieczeń internetowych, zapewniających ochronę urządzeń, danych i użytkowników. Od 2010 roku sponsorują badania prowadzone w 10 krajach - USA, UK, Kanada, Francja, Niemcy, Włochy, Hiszpania, Czechy, Australia, Nowa Zelandia. Ich celem jest ustalenie w jaki sposób dzieci i młodzież bawią się, ucą i dorastają w erze cyfrowej.

roku žycia posiaa obecnie swój cyfrowy profil, a średnia wieku, w którym dzieci obchodzą swoje cyfrowe narodziny wynosi sześć miesięcy. Ponadto aż 23% dzieci rozpoczyna cyfrowe życie w momencie, kiedy ich rodzice publikują w Internecie zdjęcia z prenatalnych badań USG.¹²² Rodzice również często przyczyniają się do szybszej obecności dzieci na portalach społecznościowych, pomagając dzieciom założyć konta i tym samym łamiąc ograniczenia wiekowe określone w regulaminie serwisu.

Obok portali społecznościowych znaczną popularnością wśród rodziców cieszą się również repozytoria fotograficzne, jak np. flickr, picasa i Kidla.pl, a także blogi. Publikacji wizerunku dziecka często towarzyszą podpisy i komentarze dotyczące okoliczności ich rejestracji, a także zamieszczane są prywatne informacje o dziecku. Publikacje dzieci w Internecie niewątpliwie budzą wiele kontrowersji, szczególnie w zakresie poszanowania ich prawa do prywatności. Tym bardziej, iż analiza zdjęć dzieci publikowanych w Internecie przez rodziców pokazuje, iż wystawianie własnych dzieci nago lub półnago na widok publiczny jest dość powszechnym procederem. Poza kwestiami etycznymi takiego postępowania rodziców pojawia się szereg nowych zagrożeń związanych na przykład z narażaniem dzieci na zainteresowanie pedofilów.¹²³ Z drugiej jednak strony pojawiają się głosy, iż takie postępowanie rodziców jest naturalnym skutkiem funkcjonowania w erze cyfrowej, stąd problem związany z publikowaniem zdjęć dzieci w Internecie wydaje się być wyolbrzymiony.¹²⁴ W tym kontekście jednak pojawia się pytanie – w jaki sposób uczyć dzieci poszanowania własnej prywatności w sieci, gdy rodzice sami naruszają ich prywatność? Wobec tego coraz częściej pojawiają się głosy, iż rodzice powinni powstrzymać się od publikacji informacji na temat swoich dzieci przynajmniej do czasu kiedy dziecko samo będzie mogło o tym decydować.¹²⁵ Tym bardziej, że jak podkreśla Richard Follett – ambasador *Child Exploitation and Online Protection Centre*, publikując wizerunek i prywatne informacje o dziecku, rodzice budują jego cyfrowy życiorys dostępny dla wszystkich i praktycznie niemożliwy do zatarcia, który coraz częściej bywa wykorzystywany przez uczelnie i pracodawców w procesie rekrutacji.¹²⁶ Problemowi bezrefleksyjnych publikacji wizerunku dzieci przez

122 AVG TECHNOLOGIES: AVG Digital Diaries – didigital birth. 2010. [cit. 2015-10-11] Dostępne na: <<http://www.avg.com/digitaldiaries/2010>>.

123 HERBERT, D. – GLAZE, B.: Paedophiles stealing parents' Facebook pictures of their kids to share on sick pages. W: *Mirror* z dn. 23.06.2013. [cit. 2015-10-13]. Dostępne na: <<http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/paedophiles-stealing-parents-facebook-pictures-1982052>>.

124 QUENQUA, D. Guardians of Their Smiles. W: *New York Times* z dn. 23.09.2009. [cit. 2015-10-13]. Dostępne na: <<http://www.nytimes.com/2009/10/25/fashion/25facebook.html>>.

125 WEBB, A.: We Post Nothing About Our Daughter Online. 2013. [cit. 2015-10-20]. Dostępne na: <http://www.slate.com/articles/technology/data_mine/1/2013/09/facebook_privacy_and_kids_don_t_post_photos_of_your_kids_online.html>.

126 Sharing snaps of your children online 'could cost them a job if employers find embarrassing photos'. W: *Daily Mail* z dn. 8.02.2014. [cit. 2015-10-20]. Dostępne na: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2554438/Sharing-snaps-children-online-cost-job-employers-embarrassing-photos.html>>.

rodziców poświęcona została polska kampania społeczna „Pomyśl zanim wrzucisz” prowadzona przez Fundację Dzieci Niczyje w latach 2012–2013¹²⁷. Celem kampanii było zwrócenie uwagi rodziców na konsekwencje tego zjawiska oraz kwestie ochrony prywatności dzieci w Internecie.

Nie ulega jednak wątpliwości, iż zachowania rodziców określane mianem *sharentingu*, budzą coraz więcej kontrowersji i niepokojów. W związku z tym pojawia się coraz szersza dyskusja nad konsekwencjami tak obfitego dokumentowania życia młodych ludzi w Internecie. Eric Schmidt¹²⁸, w wywiadzie dla „The Telegraph” twierdzi wręcz, iż w efekcie tego zjawiska za parę lat nastąpi masowa zmiana nazwisk spowodowana chęcią odcięcia się od swojej internetowej przeszłości.¹²⁹ Dlatego też obecnie coraz częściej podnoszona jest kwestia prawa do bycia zapomnianym. Pierwszy krok w tej sprawie związany jest z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 13 maja 2014¹³⁰, w myśl którego każdej osobie fizycznej przysługuje uprawnienie do żądania usunięcia dotyczących jej danych z wyników wyszukiwania Google. Prawo do bycia zapomnianym posiada jednak pewne ograniczenia, gdyż zamiarem takiej regulacji jest eliminacja informacji, które ukazywałyby niezgodną ze stanem rzeczywistym sylwetkę konkretnej osoby fizycznej, w przypadku gdy wyszukiwaną frazą jest jedynie imię i nazwisko tej osoby. Jednocześnie z przyczyn technicznych nie jest możliwa eliminacja z obiegu internetowego danego materiału oraz jego źródła, stąd możliwe będzie uzyskanie do nich dostępu na podstawie innych kryteriów wyszukiwania. W tej sytuacji trudno nie zgodzić się z Januszem Morbitzerem, który twierdzi, iż „problem odpowiedzialności w Internecie należy odnieść przede wszystkim do odpowiedzialności za tworzone przez użytkownika i umieszczane w globalnej sieci treści. (...) W pewnym sensie działanie człowieka umieszczającego informacje w sieci staje się podobne do pracy dziennikarza, który kieruje informacją do szerokich kręgów odbiorców, kształtując w ten sposób opinię publiczną.”¹³¹

127 FUNDACJA DZIECI NICZYJE: Poradnik „Pomyśl, zanim wrzucisz”. 2013. [cit. 2015-10-21]. Dostępne na: <<http://zanimwrzucisz.fdn.pl/>>.

128 Dyrektor generalny Google w latach 2001-2011.

129 WARDROP, M.: Young will have to change names to escape ‘cyber past’ warns Google’s Eric Schmidt. W: *The Telegraph* z dn. 28.08.2010., [cit. 2015-10-20]. Dostępne na: <<http://www.telegraph.co.uk/technology/google/7951269/Young-will-have-to-change-names-to-escape-cyber-past-warns-Google-Eric-Schmidt.html>>.

130 Podstawę decyzji Trybunału stanowiły Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych, Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich. Nr L 281/31.

131 MORBITZER J.: *Świat wartości w Internecie*. W: *Dydaktyka informatyki*. Tom 2, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. 2004, s. 18. ISSN 2083-3156.

Edukacja medialna w świetle podstawy programowej

Przeprowadzenie analizy podstawy programowej kształcenia ogólnego¹³² pod kątem edukacji medialnej wymaga w pierwszym rzędzie wyjaśnienia tego pojęcia. Wacław Strykowski definiuje edukację medialną jako „kształcenie w dziedzinie mediów w celu zrozumienia ich natury i oddziaływania oraz racjonalnego i efektywnego ich wykorzystania w sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych. Potrzeba opanowania wiedzy związanej z oddziaływaniem mediów i umiejętności posługiwania się nimi, jako narzędziami komunikowania i rozwoju człowieka”¹³³. Bronisław Siemieniecki zwraca natomiast uwagę, iż „celem edukacji medialnej staje się przygotowanie ludzi do: odbioru mediów i posługiwania się mediami jako narzędziami intelektualnymi współczesnego człowieka. Przygotowanie człowieka do świadomego i krytycznego odbioru różnego rodzaju komunikatów medialnych wymaga dużej wiedzy o mediach rozumianych w kontekście narzędzi komunikowania oraz przekazywanych przez nie treści”¹³⁴. A zatem edukacja medialna powinna ukształtować kompetencje medialne rozumiane jako „harmonijną kompozycję wiedzy, rozumienia, wartościowania i sprawnego posługiwania się mediami.”¹³⁵

W odniesieniu do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego należy podkreślić, iż kluczową zmianą było zlikwidowanie ścieżki edukacji medialnej i rozproszenie jej pomiędzy inne przedmioty. Analiza podstawy programowej pozwala stwierdzić, iż większość celów kształcenia nie artykułuje wyraźnej potrzeby wykorzystania nowoczesnych technologii komunikacyjnych i narzędzi medialnych w procesie kształcenia i wychowania. Słusznie zatem zauważyła Iwona Morawska, iż „główny cel kształcenia medialnego bywa często sprowadzany do obsługi aparatury audiowizualnej i biegłości w posługiwaniu się komputerem, co stanowi duże uproszczenie, gdyż pomija sferę związaną z etycznym, aksjologicznym, formacyjnym i komunikacyjnym wymiarem nowych technologii”¹³⁶.

132 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz. U. z dn. 18 czerwca 2014 r. poz. 803.

133 STRYKOWSKI, W.: Pedagogika i edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym, W: *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. 2002, s. 18.

134 SIEMIENIECKI, B. Media w pedagogice. W: *Pedagogika medialna. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2007, Tom I. s. 137.

135 STRYKOWSKI, W.: Kompetencje medialne: pojęcie, obszary, formy kształcenia, W: *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*. Poznań: Wydawnictwo eMPI2. 2004, s. 33.

136 MORAWSKA, I: Strategie kształcenia medialnego we współczesnej szkole. W: *Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych. Język, edukacja, semiotyka*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. 2009, s. 173.

W kontekście bezpiecznego korzystania z Internetu wiedza na temat ochrony prywatności oraz danych osobowych stanowi niewątpliwie niezbędny element wychowania i edukacji szkolnej. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 roku uczeń kończący III klasę szkoły podstawowej powinien znać zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, Internetu i multimediów w tym mieć świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swoich danych.¹³⁷ Jednak treści te zostały sformułowane na wysokim poziomie ogólności, gdyż nie wskazano o jakie konkretnie zagrożenia chodzi. Ponadto treści z zakresu edukacji medialnej zamieszczone w podstawie programowej charakteryzuje pewna dwoistość – z jednej strony nie są one sprecyzowane w celach kształcenia, z drugiej natomiast pojawiają się niemal na każdym kroku, choć często jako epizody dotyczące wykorzystywania mediów i informacji oraz ewentualnych konsekwencjach ich niewłaściwego wykorzystania. Generuje to niewątpliwie problemy z ewaluacją, gdyż nie zostały ściśle określone efekty kształcenia w zakresie edukacji medialnej, a realizacja jej treści zależy w dużej mierze od podejścia, wiedzy i kompetencji medialnych nauczyciela.

Ponadto, choć wśród celów kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej wyszczególniono „umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji”, to jednak uderza zepchnięcie na margines kulturowego aspektu oddziaływania mediów. Natomiast kształcenie umiejętności korzystania z nowych technologii oraz krytyczne funkcjonowanie w zmediatyzowanym świecie nie może się odbywać bez odwołania do popkulturowych doświadczeń dzieci i młodzieży, gdyż „kultura popularna i jej bohaterowie stanowią dla młodego pokolenia źródło sensu codziennego życia i wspólnoty”.¹³⁸

Konkluzje

W świecie zdominowanym przez media nie wystarczy umieć odczytywać klasyczne dzieła stanowiące istotny element kultury, ale należy także umieć i rozumieć przekazy audiowizualne, które stały się nieodłącznym elementem codziennego życia.

W przekazywaniu wzorców zachowań niewątpliwie znaczącą rolę odgrywa Internet, który służy „wszechstronnemu (wielorakiemu i różnorodnemu) poszukiwaniu, gro-

137 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz.U. z dn. 18 czerwca 2014 r. poz. 803. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych. Pkt. 8. ust 5.

138 MELOSİK, Z.: *Kultura popularna. Walka o znaczenia i pedagogika*. W: *Kultura popularna: konteksty teoretyczne i społeczno-kulturowe*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”. 2010, s. 21.

madzeniu, posługiwaniu się, przetwarzaniu, przechowywaniu i przesyłaniu różnego typu informacji”.¹³⁹ Dzięki temu stał się istotną przestrzenią budowania wizerunku, prezentowania dokonań i nawiązywania znajomości. Szczególnie miejsce zajmuje tu kwestia ochrony prywatności i danych osobowych, która w dobie tak szybkiego rozwoju nowych technologii jest znacznie utrudniona, by nie powiedzieć niemożliwa. Dzieci i młodzież powszechnie korzystają z Internetu, a wiek użytkowników sukcesywnie się obniża. I choć przeważnie celem ich działań jest nauka, rozrywka lub komunikacja, to jednak coraz częściej bezrefleksyjnie udostępniają informacje o sobie i innych. Dlatego niezbędne jest uświadomienie dzieci odnośnie ich praw w zakresie korzystania z Internetu oraz umiejętnego z nich korzystania, gdyż tylko odpowiednia wiedza pozwoli dzieciom uniknąć wielu niebezpieczeństw. W związku z tym niezbędne jest podejmowanie działań edukacyjnych skierowanych przede wszystkim do dzieci, ale także ich rodziców, którzy równie często wykazują niefrasobliwość podczas korzystania z Internetu. Niewątpliwie najistotniejszą rolę w tym względzie odgrywa właściwie opracowany program edukacji medialnej, ujmujący nie tylko umiejętności korzystania z nowych technologii, ale przede wszystkim wiedzę z zakresu funkcjonowanie w kulturze medialnej.

Obecne zadania ujęte w podstawie programowej nie spełniają jednak w pełni tych wymagań, gdyż rozproszenie treści z zakresu edukacji medialnej rodzi trudności praktyczne, związane z kompetencjami nauczycieli oraz sposobami ewaluacji zajęć. Jednocześnie autorzy podstawy programowej przyjęli model adaptacji do istniejących warunków technologicznych pomijając model kształcenia dla przyszłości, pozwalający na kreatywne wykorzystanie nowych narzędzi komunikacyjnych. W związku z tym wydaje się, iż tylko odpowiednio skonstruowane cele i program edukacji medialnej związanej z przygotowaniem do funkcjonowania w kulturze pozwoli młodemu pokoleniu odnaleźć się w chaosie współczesnego świata.

139 FURMANEK, W. Kluczowe umiejętności technologii informatycznych (eksplikacja pojęć), W: *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. 2002, 247 s 2002, s. 119.

Bibliografia

- ... AVG TECHNOLOGIES: AVG Digital Diaries – digital birth. 2010. [cit. 2015-10-11]
Dostupné na: <<http://www.avg.com/digitaldiaries/2010>>.
- ... BEN-ZE'EV, A.: Miłość w sieci. Internet i emocje. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2005.
335 s. ISBN: 83-7301-606-6.
- ... BIURO GENERALNEGO INSPEKTORA OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH (GIODO): Postrze-
ganie zagadnień związanych z ochroną danych i prywatności przez dzieci i młodzież.
Raport z badań, 2010. [cit. 2015-10-18]. Dostupné na: <[https://panoptykon.org/files/
raport-koncowy-z-badan-giodo.pdf](https://panoptykon.org/files/raport-koncowy-z-badan-giodo.pdf)>.
- ... Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w
sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobod-
nego przepływu tych danych, Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich. Nr L 281/31.
- ... FUNDACJA DZIECI NICZYJE: Poradnik „Pomyśl, zanim wrzucisz”. 2013. [cit. 2015-10-21].
Dostupné na: <<http://zanimwrzucisz.fdn.pl/>>.
- ... FURMANEK, W. Kluczowe umiejętności technologii informatycznych (eksplikacja pojęć),
W: Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym. Toruń: Wydawnictwo Adam
Marszałek. 2002, 247 s. ISBN: 83-7322-099-2.
- ... GARAPICH, A.: Dzieci w sieci – kim są, czym się interesują, gdzie zagląдают? Kraków: Pol-
skie Badania Internetu. 2014. [cit. 2015-10-15] Dostupné na: <[http://pbi.org.pl/wystapi-
enia/2014-09-26%20Zagrozenia%20w%20sieci_dzieci.pdf](http://pbi.org.pl/wystapienia/2014-09-26%20Zagrozenia%20w%20sieci_dzieci.pdf)>.
- ... HASEBRINK, U. – LIVINGSTONE, S. – HADDON, L. – ÓLAFSSON, K. Comparing children's
online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids
Online. LSE, London: EU Kids Online. Second edition. [online]. 2009. [cit. 2015-10-09].
Dostupné na: <[http://eprints.lse.ac.uk/24368/1/D3.2_Report-Cross_national_compari-
sons-2nd-edition.pdf](http://eprints.lse.ac.uk/24368/1/D3.2_Report-Cross_national_compari-
sons-2nd-edition.pdf)> ISBN 978-0-85328-406-2.
- ... HERBERT, D. – GLAZE, B.: Paedophiles stealing parents' Facebook pictures of their kids
to share on sick pages. W: Mirror z dn. 23.06.2013. [cit. 2015-10-13]. Dostupné na:
<[http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/paedophiles-stealing-parents-faceboo-
k-pic-
tures-1982052](http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/paedophiles-stealing-parents-facebook-pic-
tures-1982052)>.
- ... JACOBSON, D.: Impression Formation in Cyberspace: Online Expectations and Offline Ex-
periences in Text-Based Virtual Communities. W: Journal of Computer-Mediated Commu-
nication, 1999, nr 5 (1). [cit. 2015-10-19].
Dostupné na: <<http://www.ascusc.org/jcmc/vol5/issue1/jacobson.html>>.
- ... JOINSON, A. N.: Understanding the Psychology of Internet behavior. Virtual words, real
lives. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003. 224 s. ISBN: 0333984684.

- JUSZCZYK, S.: Internet. Współczesne medium komunikacji społecznej. W: Edukacja i Dialog. 2011, nr 5-6, s. 42-46. ISSN: 0866-952X
- ... KIRWIL, L.: Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo - część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9-16 lat i ich rodziców. Warszawa: SWPS – EU Kids Online - PL. 2011. [cit. 2015-10-11] Dostępne na: <<http://eprints.lse.ac.uk/46445/1/PolandReportPolish.pdf>>
- ... LEVINSON, P.: Nowe nowe media. Kraków: Wydawnictwo WAM. 2010, 226 s. ISBN: 978-83-7505-638-9.
- ... MADDEN, M. – LENHART, A. – CORTESI, S., GASSER, U. – DUGGAN, M. – SMITH, A. – BEATON, M.: Teens, Social Media, and Privacy. 2013. [cit. 2015-10-19]. Dostępne na: <http://www.pewinternet.org/files/2013/05/PIP_TeensSocialMediaandPrivacy_PDF.pdf>.
- ... MANOVICH, L.: Język nowych mediów. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. 2006. 482 s. ISBN: 83-60501-02-5
- ... MAZUREK, G.: Fundamenty budowania wirtualnych społeczności, „Modern Marketing” 2003, nr 4, s. 28, ISSN: 1507-3955; e1689-314X.
- ... MCKENNA, K. Y. A. – GREEN, A. S. – GLEASON, M. J.: Relationship formation on the Internet: What`s the big attraction? W: Journal of Social Issues, 2002, nr 58, s. 9-32.
- ... MCQUAIL, D.: Teoria komunikowania masowego. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2007. 576 s. ISBN/ISSN: 978-83-01-15153-9
- ... MELOSIK, Z.: Kultura popularna. Walka o znaczenia i pedagogika. W: Kultura popularna: konteksty teoretyczne i społeczno-kulturowe. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”. 2010, s. 21.
- ... MORAWSKA, I.: Strategie kształcenia medialnego we współczesnej szkole. W: Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych. Język, edukacja, semiotyka. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. 2009, 336 s. ISBN: 978-83-7644-000-2.
- ... MORBITZER J.: Świat wartości w Internecie. W: Dydaktyka informatyki. Tom 2, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. 2004, s. 18. ISSN 2083-3156.
- ... MROZOWSKI, M.: Media masowe. Władza, rozrywka i biznes. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR. 2001, 422 s. ISBN: 83-88766-13-9
- ... QUENQUA, D. Guardians of Their Smiles. W: New York Times z dn. 23.09.2009. [cit. 2015-10-13]. Dostępne na: <<http://www.nytimes.com/2009/10/25/fashion/25facebook.html>>.
- ... Regulaminu serwisu Facebook [cit. 2015-10-16] Dostępne na: <<https://www.facebook.com/legal/terms>>.
- ... Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz. U. z dn. 18 czerwca 2014 r. poz. 803.

- ... Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz.U. z dn. 18 czerwca 2014 r. poz. 803. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych. Pkt. 8. ust 5.
- ... Sharing snaps of your children online 'could cost them a job if employers find embarrassing photos'. W: Daily Mail z dn. 8.02.2014. [cit. 2015-10-20]. Dostępne na: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2554438/Sharing-snaps-children-online-cost-job-employers-embarrassing-photos.html>>.
- ... SIEMIENIECKI, B. Media w pedagogice. W: Pedagogika medialna. Podręcznik akademicki. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2007, Tom I. 348 s. ISBN: 978-83-01-15703-6.
- ... STRYKOWSKI, W.: Kompetencje medialne: pojęcie, obszary, formy kształcenia, W: Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy. Poznań: Wydawnictwo eMPI2. 2004, 480 s. ISBN: 83-89287-28-5.
- ... STRYKOWSKI, W.: Pedagogika i edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym, W: Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. 2002, 247 s. ISBN: 83-7322-099-2.
- ... WARDROP, M.: Young will have to change names to escape 'cyber past' warns Google's Eric Schmidt. W: The Telegraph z dn. 28.08.2010., [cit. 2015-10-20]. Dostępne na: <<http://www.telegraph.co.uk/technology/google/7951269/Young-will-have-to-change-names-to-escape-cyber-past-warns-Google-Eric-Schmidt.html>>.
- ... WARREN, S. D. – BRANDEIS, L.D.: The Right to Privacy. W: Harvard Law Review. 1890, nr 4(5), s. 193-220.
- ... WEBB, A.: We Post Nothing About Our Daughter Online. 2013. [cit. 2015-10-20]. Dostępne na: <http://www.slate.com/articles/technology/data_mine_1/2013/09/facebook_privacy_and_kids_don_t_post_photos_of_your_kids_online.html>.

Anna Brosch, PhD.

Katedra Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Pedagogiki Mediów
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. Grażyńskiego 53, 40-126 Katowice
Polska

✉ anna.brosch@us.edu.pl